

Határozatok Tára

YVES BOT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2015. június 11.¹

C-160/14. sz. ügy

João Filipe Ferreira da Silva e Brito és társai
kontra
Estado português

(a Varas Cíveis de Lisboa [Portugália] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Jogszabályok közelítése — Vállalkozás átruházása — A munkavállalók jogainak védelme — Az előzetes döntéshozatalra utalás kötelezettsége — Az uniós jog olyan nemzeti bíróságnak felróható megsértése, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség — Az ilyen jogsértés következtében felmerült kár megtérítéséhez való jogot az e kárt okozó határozat előzetes visszavonásának feltételéhez kötő nemzeti jogszabály”

1. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelv² 1. cikke (1) bekezdésének és az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésének, valamint a Bíróság azon ítélkezési gyakorlatának értelmezésére vonatkozik, amely az államoknak az uniós jog megsértése esetén fennálló felelősségével kapcsolatos.

2. A Varas Cíveis de Lisboa (lisszaboni városi bíróság, Portugália) által feltett kérdések egy a João Filipe Ferreira da Silva e Brito és társai felperesek által az Estado português (portugál állam) ellen előterjesztett, az uniós jog Supremo Tribunal de Justiça-nak (portugál legfelsőbb bíróság) felróható állítólagos megsértésén alapuló kártérítési keresettel összefüggésben merültek fel.

3. Az első kérdés vizsgálata során az alapeljárás körülményeire tekintettel értelmezni fogom az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „üzlet átruházása” fogalmat. A Supremo Tribunal de Justiça által elfogadott megoldással ellentétben arra a következtetésre fogok jutni, hogy ezt a rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy az üzlet átruházásának fogalma vonatkozik arra a helyzetre, amelyben a charterjáratok piacán működő valamely vállalkozás végelszámolását az olyan főrésztvényes döntése alapján folytatják le, amely egyébként maga is a repülési ágazatban működő vállalkozás, és amely az előbbi vállalkozás végelszámolásával összefüggésben:

- a repülőgépek lízingszerződéseiben és az utazásszervezőkkel a charterjáratok üzemeltetése tárgyában kötött szerződésekben a végelszámolt társaság helyébe lép;
- folytatja a korábban a végelszámolt társaság által végzett tevékenységet;

¹ — Eredeti nyelv: francia.

² — HL L 82., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 98. o.; a továbbiakban: az irányelv.

- újra alkalmaz bizonyos, addig a végelszámolt társasághoz kirendelt munkavállalókat és azokat a korábbival azonos munkakörbe helyezi, és
- a végelszámolt társaság kisebb berendezéseit átveszi.

4. Ezt követően a második kérdés vizsgálata során kifejtem, hogy az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdését mely okokból kell úgy értelmezni, hogy egy tagállam olyan bírósága – mint a Supremo Tribunal de Justiça –, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban fennállnak, köteles lett volna előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjeszteni a Bíróság elé.

5. Végül a harmadik kérdés vizsgálata során kifejtem, hogy olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban fennállnak, az uniós jogot, és különösen a Köbler-ítéletből³ eredő ítélkezési gyakorlatot mely okokból kell úgy értelmezni, hogy azzal ellentétes az állam felelősségére vonatkozó olyan nemzeti szabályozás, amely a kártérítéshez való jog feltételeként a kárt okozó határozat előzetes visszavonását írja elő.

I – Jogi háttér

A – Az uniós jog

6. Az irányelv az 1998. június 29-i 98/50/EK tanácsi irányelvvel⁴ módosított, a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1977. február 14-i 77/187/EGK tanácsi irányelvet⁵ kodifikálta.

7. Az irányelv (8) preambulumbekkezdése értelmében:

„A jogbiztonság és az átláthatóság érdekében szükségessé vált az átruházás jogi fogalmának tisztázása a Bíróság esetjogának fényében. Ez azonban nem változtatta meg a Bíróságnak a 77/187[...] irányelv hatályára vonatkozó értelmezését.”

8. Az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének a) és b) pontja így rendelkezik:

- „a) Ezt az irányelvet kell alkalmazni valamely vállalkozás, üzlet vagy ezek egy részének más munkáltató részére szerződés alapján történő átruházása vagy összefonódása esetén [helyesen: szerződés vagy egyesülés alapján történő átruházása esetén].
- b) Az a) albekezdésnek és ennek a cikknek a további rendelkezései tárgyában [helyesen: az a) pont, valamint az e cikkben foglalt rendelkezések sérelme nélkül], ezen irányelv értelmében akkor jön létre átruházás, ha olyan gazdasági egység kerül átruházásra, amely megtartja identitását, azaz az erőforrások olyan szervezett csoportja marad, amelynek célja, hogy fő vagy kiegészítő gazdasági tevékenységet folytasson.”

9. Az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdése kimondja:

„Az átadót megillető, az átruházás napján fennálló munkaszerződésből vagy munkaviszonyból eredő jogok és kötelezettségek az ilyen átruházásból eredően átszállnak a kedvezményezettre.”

3 — C-224/01, EU:C:2003:513.

4 — HL L 201., 88. o.

5 — HL L 61., 26. o.

B – A portugál jog

10. A 2008. július 17-i 31/2008. sz. törvénnyel módosított,⁶ 2007. december 31-i 67/2007. sz. törvény (Lei que aprova o Regime da Responsabilidade Civil Extracontratual do Estado e Demais Entidades Públicas)⁷ által bevezetett, az állam és egyéb közintézmények szerződésen kívüli polgári jogi felelősségére vonatkozó szabályozásnak⁸ a 13. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Anélkül, hogy ez érintené a büntetőügyben történő jogellenes elítélés és az indokolatlan szabadságelvadás eseteit, az állam a polgári jogban előírt felelősséggel tartozik az adott tényállás egyértelműen téves értékelése következtében nyilvánvalóan alkotmányellenes vagy jogellenes vagy megalapozatlan bírósági határozatokból eredő károkért.

(2) A kártérítés iránti kérelem alapja az illetékes bíróság jogsértő határozatának előzetes visszavonása.”

II – Az alapeljárás tényállása és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

11. 1993. február 19-én került sor az 1985-ben alapított és a nem menetrendszerinti légitársaságok ágazatban (charterjáratok) tevékenységet folytató Air Atlantique SA (a továbbiakban: AIA) végelszámolására. Ennek keretében az alapeljárás felpereseit érintő csoportos létszámcsökkentést hajtottak végre.

12. 1993. május 1-jén a Transportes Aéreos Portugueses (a továbbiakban: TAP), amely az AIA fő részvényese volt, megkezdte az AIA által vállalt járatok egy részének üzemeltetését az 1993. május 1-je és 1993. október 31. közötti időszakban. A TAP emellett bizonyos számú charterjáratot is üzemeltetett, amely piacon addig nem folytatott tevékenységet, mivel e tekintetben a korábban az AIA által kiszolgált útvonalakról volt szó. Ehhez a TAP az AIA által az üzemelése során használt berendezések egy részét használta, különösen négy repülőgépet. A TAP továbbá átvállalta a megkötött lízingszerződésekben rögzített adott bérleti díjak megfizetését, és használni kezdte az AIA Lisszabonban és Faróban található irodahelyiségeiben lévő irodai berendezéseket és egyéb tárgyakat. A TAP ezenkívül alkalmazta az AIA néhány volt munkavállalóját.

13. Az alapeljárás felperesei ezt követően a tribunal de trabalho de Lisboa (lisszaboni munkaügyi bíróság) előtt megtámadták e csoportos létszámcsökkentést, és kérték, hogy helyezték őket vissza a TAP-hoz és fizessék ki számukra díjazásukat.

14. A tribunal do trabalho de Lisboa 2007. február 6-i határozatával részben helyt adott a csoportos létszámcsökkentést megtámadó keresetnek, és elrendelte az alapeljárás felpereseinek a megfelelő kategóriák szerinti visszahelyezését, valamint kártérítés megfizetését. A tribunal do trabalho de Lisboa határozatát azzal indokolta, hogy az adott esetben az üzlet átruházása megvalósult, legalábbis részben, mivel az üzlet megtartotta identitását, és ugyanazt a tevékenységet folytatja tovább, amelyre tekintettel a TAP lépett a munkaszerződésekben a korábbi munkáltató helyébe.

15. E határozat ellen a felperések fellebbezést nyújtottak be a Tribunal da Relação de Lisboa-hoz (lisszaboni fellebbviteli bíróság), amely 2008. január 16-i ítéletével hatályon kívül helyezte az elsőfokú ítéletnek az alapeljárás felpereseinek TAP-hoz történő visszahelyezéséről és a TAP kártérítés megfizetésére kötelezéséről rendelkező részét, mivel megállapította a szóban forgó csoportos létszámcsökkentéssel szembeni jogorvoslati határidő lejártát, és úgy vélte, hogy az AIA és a TAP között nem került sor az üzlet vagy az üzlet egy részének átruházására.

6 — *Diário da República*, 1. sorozat, 137. szám, 2008. július 17.

7 — *Diário da República*, 1. sorozat, 251. szám, 2007. december 31.

8 — A továbbiakban: RRCEE.

16. Az alapeljárás felperesei felülvizsgálati eljárást kezdeményeztek a Supremo Tribunal de Justiça előtt, amely 2009. február 25-i ítéletével megállapította, hogy a csoportos létszámcsökkentés nem volt jogellenes. Az említett bíróság a Tribunal da Relação de Lisboa érvelését a maga részéről átvéve megjegyezte, hogy az üzlet átruházásának megállapításához nem elegendő a tevékenység „puszta folytatása”, tekintettel arra, hogy meg kell őrizni az üzlet identitását is. Márpedig a jelen esetben a TAP az 1993-as év során a járatai indításával nem a korábban az AIA-hoz tartozó „gazdasági egységgel” azonos identitású „gazdasági egységet” alkalmazott, hanem a saját beavatkozási eszközt használta az érintett piacon, amely a saját vállalkozása volt. Mivel a két „gazdasági egység” között nincs azonosság, a Supremo Tribunal de Justiça szerint üzlet átruházására nem kerülhetett sor.

17. Az uniós jogot illetően a Supremo Tribunal de Justiça megjegyezte, hogy a Bíróság szerint olyan helyzetek elbírálásakor, amelyekben egy vállalkozás egy addig egy másik vállalkozás által gyakorolt tevékenységet folytat tovább, „csupán e körülmény” nem teszi lehetővé a gazdasági egység átruházásának megállapítását, egy egységet ugyanis „nem lehet pusztán az általa végzett tevékenységgel azonosítani”.⁹

18. Mivel az alapeljárás felperesei közül néhányan arra kérték a Supremo Tribunal de Justiça, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel forduljon a Bírósághoz, az előbbi megjegyezte, hogy „[a]zon nemzeti bíróságoknak, amelyek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, csak akkor áll fenn az előzetes döntéshozatalra való utalással kapcsolatos kötelezettségük, ha az említett bíróságok szerint az előttük folyamatban lévő jogvita megoldása érdekében [az uniós] jogra kell hagyatkozniuk, és ezenkívül, ha e jog értelmezésével kapcsolatos kérdés merül fel”.

19. A Supremo Tribunal de Justiça úgy vélte továbbá, hogy „[a] Bíróság is kifejezetten elismerte, hogy [az uniós] jog helyes alkalmazása olyan egyértelműséggel is megjelenhet, hogy semmilyen ésszerű kétség nem merül fel a felvetett kérdésre adandó válasz tekintetében, és ebben az esetben ki is zárja az előzetes döntéshozatalra való utalás kötelezettségét. Márpedig [az alapeljárás felperesei] által hivatkozott [uniós jogi] rendelkezés[ek] tartalmára, a Bíróság által e tekintetben adott értelmezésre és [...] [az ügy] [...] vizsgált körülményeire figyelemmel az értelmezés elvégzése során nem vetődik fel olyan releváns kétség, amely megkövetelné az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztését.”

20. A Supremo Tribunal de Justiça hangsúlyozta továbbá, hogy „a Bíróság az »üzlet átruházására« vonatkozó [uniós] jogszabályok értelmezésével kapcsolatban széles körű és állandó ítélkezési gyakorlatot alakított ki egészen odáig, hogy az [...] irányelv az említett ítélkezési gyakorlat következményeként az említett fogalmak megszilárdulását tükrözi, olyan fogalmakét, amelyeket most egyértelműen meghatároznak a (közösségi vagy akár nemzeti) ítélkezési gyakorlat által adott értelmezés keretében, ami a jelen ügyben mentesít a Bírósággal történő előzetes konzultáció alól”.

21. Az alapeljárás felperesei tehát szerződésen kívüli polgári jogi felelősség megállapítása iránti keresetet indítottak az Estado português ellen, amelyben azt kérték, hogy az Estado português kötelezzék bizonyos okozott vagyoni károk megtérítésére. Keresetük alátámasztása érdekében arra hivatkoznak, hogy a Supremo Tribunal de Justiça 2009. február 25-i ítélete nyilvánvalóan jogellenes, mivel az irányelv értelmében vett üzlet átruházása fogalmának téves értelmezését tartalmazza, továbbá az említett bíróság nem tett eleget az uniós jog értelmezésére vonatkozó releváns kérdések Bíróság elé terjesztésére vonatkozó kötelezettségének.

22. Az Estado português előadja, hogy az RRCEE 13. cikke (2) bekezdésének megfelelően a kártérítés iránti kérelem alapja az illetékes bíróság jogsértő határozatának előzetes visszavonása, és emlékeztet arra, hogy mivel a Supremo Tribunal de Justiça határozatát nem vonták vissza, nincs helye a kért kártérítés megfizetésének.

9 — A Supremo Tribunal de Justiça e tekintetben a Süzen-ítélet (C-13/95, EU:C:1997:141) 15. pontjára hivatkozik.

23. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy meg kell határozni, hogy a Supremo Tribunal de Justiça ítélete nyilvánvalóan jogellenes-e, amennyiben tévesen értelmezi az „üzlet átruházásának” fogalmát az irányelv fényében, figyelembe véve azon tényállási elemeket, amelyek az említett bíróság rendelkezésére álltak. Ezenkívül szükséges annak meghatározása is, hogy a Supremo Tribunal de Justiça köteles volt-e arra, hogy a felek kérésének megfelelően előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszen elő.

24. E körülmények között a Varas Cíveis de Lisboa felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

- „1) Úgy kell-e értelmezni [az] [...] irányelvet, és különösen az 1. cikkének (1) bekezdését, hogy az »üzlet átruházásának« fogalma vonatkozik arra a helyzetre, amelyben a charterjáratok piacán működő valamely vállalkozás végelszámolását az olyan főrésztvényes döntése alapján folytatják le, amely egyébként maga is a repülési ágazatban működő vállalkozás, és amely az előbbi vállalkozás végelszámolásával összefüggésben:
- a repülőgépek lízingszerződéseiben és az utazásszervezőkkel a charterjáratok üzemeltetése tárgyában kötött szerződésekben a végelszámolt társaság helyébe lép;
 - folytatja a korábban a végelszámolt társaság által végzett tevékenységet;
 - újra alkalmaz bizonyos, addig a végelszámolt társasághoz kirendelt munkavállalókat, és azokat a korábbival azonos munkakörbe helyezi;
 - a végelszámolt társaság kisebb berendezéseit átveszi?
- 2) Úgy kell-e értelmezni az EUMSZ 267. cikket [...], hogy figyelembe véve az [első] kérdésben kifejtett tényeket és azt a körülményt, hogy az ügyben eljáró alsóbb fokú nemzeti bíróságok egymásnak ellentmondó határozatokat hoztak, a Supremo Tribunal Justiça előzetes döntéshozatal céljából [a Bíróság] elé kellett volna utalnia [az] [...] irányelv 1. cikkének (1) bekezdése értelmében vett »üzlet átruházása« fogalmának helyes értelmezésére irányuló kérdést?
- 3) Ellentétes-e az uniós joggal, és különösen [a Bíróság] által az uniós jognak a végső fokon eljáró nemzeti bíróság által elkövetett megsértésével magánszemélyeknek okozott károkért való állami felelősségre vonatkozó Köbler-ítéletben (C-224/01, EU:C:2003:513) kimondott elvekkel az olyan nemzeti jogszabály alkalmazása, amely az állammal szembeni kártérítés iránti kérelem alapjaként előírja a jogsértő határozat előzetes visszavonását?”

III – Elemzés

A – Az első kérdésről

25. Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy az irányelv 1. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „üzlet átruházásának” minősülhet-e az a helyzet, amelyben a charterjáratok piacán működő valamely vállalkozás végelszámolását az olyan főrésztvényes döntése alapján folytatják le, amely egyébként maga is a repülési ágazatban működő vállalkozás, és amely az előbbi vállalat végelszámolásával összefüggésben:

- a repülőgépek lízingszerződéseiben és az utazásszervezőkkel a charterjáratok üzemeltetése tárgyában kötött szerződésekben a végelszámolt társaság helyébe lép;
- folytatja a korábban a végelszámolt társaság által végzett tevékenységet;

- újra alkalmaz bizonyos, addig a végelszámolt társasághoz kirendelt munkavállalót, és azokat a korábbival azonos munkakörbe helyezi, és
- a végelszámolt társaság kisebb berendezéseit átveszi.

26. Amint az az irányelv (3) preambulumbekzdéséből és 3. cikkéből kiderül, az irányelv célja, hogy a vállalkozások átruházása esetén jogaik védelmének biztosítása útján védje a munkavállalókat.¹⁰ Ennek érdekében az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének első albekezdése úgy rendelkezik, hogy az átadót megillető, az átruházás napján fennálló munkaszerződésből vagy munkaviszonyból eredő jogok és kötelezettségek az ilyen átruházásból eredően átszállnak a kedvezményezettre. Az irányelv 4. cikkének (1) bekezdése védi a munkavállalókat az átadó vagy a kedvezményezett által pusztán az átruházás alapján elhatározott elbocsátástól.

27. Az irányelvet annak 1. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében valamely vállalkozás, üzlet vagy ezek egy részének más munkáltató részére szerződés vagy egyesülés alapján történő átruházása esetén kell alkalmazni. A Bíróság a szerződéses átruházás fogalmát rugalmasan értelmezte az irányelv célkitűzésének teljesülése érdekében, amely a munkavállalók jogainak a munkáltató vállalkozás átruházása esetén történő védelmében áll.¹¹ Így a Bíróság megállapította, hogy az irányelv alkalmazandó minden olyan esetben, amikor szerződéses viszonyok keretében változás történik a vállalkozás működtetéséért felelős természetes vagy jogi személyben, aki a vállalkozásnál dolgozó alkalmazottakkal szembeni munkáltatói kötelezettségeket szerződésben rögzíti.¹²

28. A Bíróság már megállapította, hogy a 77/187 irányelv alkalmazandó az ugyanazon csoporthoz tartozó társaságok közötti átruházásokra.¹³

29. A Bíróság pontosította továbbá, hogy a 77/187 irányelv milyen feltételek mellett alkalmazandó a felszámolás vagy végelszámolás alatt álló vállalkozás átruházása esetén. Így a Bíróság az Abels-ítéletében¹⁴ megállapította, hogy ez az irányelv nem alkalmazandó a vállalkozások, üzletek vagy üzletrészek csődeljárás keretében történő átruházására,¹⁵ a Dethier Équipement ítéletében¹⁶ ezzel szemben úgy ítélte meg, hogy az említett irányelv alkalmazandó a felszámolás alatt álló vállalkozás átruházása esetén, amennyiben a vállalkozás tevékenységét folytatják.¹⁷ Az Europièces-ítéletében¹⁸ a Bíróság ugyanerre a következtetésre jutott egy végelszámolás tárgyát képező, átruházott vállalkozás kapcsán.¹⁹

30. A szerződéses átruházás fogalma tekintetében szükséges rugalmas értelmezésből és a Bíróságnak a kifejezetten az átruházott egység felszámolásának esetére vonatkozó ítélkezési gyakorlatából egyaránt következik, hogy az AIA végelszámolása az irányelv 1. cikke (1) bekezdése a) pontja értelmében vett „üzlet átruházásának” minősülhet.

31. Az átruházásnak ugyanakkor meg kell felelnie az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének b) pontjában meghatározott feltételeknek, vagyis gazdasági egységre kell vonatkoznia, azaz „az erőforrások olyan szervezett csoportj[ára] [...], amelynek célja, hogy fő vagy kiegészítő gazdasági tevékenységet folytasson”, és amely az átruházást követően megtartja „identitását”.

10 — Lásd többek között: Gimnasio Deportivo San Andrés végzés (C-688/13, EU:C:2015:46, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

11 — Lásd többek között: Jouini és társai ítélet (C-458/05, EU:C:2007:512, 24. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

12 — Lásd többek között: Amatori és társai ítélet (C-458/12, EU:C:2014:124, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

13 — Lásd többek között: Allen és társai ítélet (C-234/98, EU:C:1999:594, 17., 20. és 21. pont).

14 — 135/83, EU:C:1985:55.

15 — 30. pont.

16 — C-319/94, EU:C:1998:99.

17 — 32. pont.

18 — C-399/96, EU:C:1998:532.

19 — 35. pont.

32. Ahhoz, hogy megállapítható legyen a vállalkozás átruházásának fennállása, az szükséges tehát, hogy az ilyen átruházás döntő kritériuma teljesüljön, vagyis a szóban forgó egység megőrizze identitását az új munkáltató általi átvételt követően.²⁰

33. Annak elbírálása során, hogy e feltétel teljesül-e, a szóban forgó műveletet jellemző összes ténybeli körülményt figyelembe kell venni, amelyek között szerepel az érintett vállalkozás vagy üzlet típusa; az, hogy sor került-e tárgyi eszközök, azaz ingatlanok vagy ingóságok átruházására; az immateriális javak értéke az átvétel időpontjában; az, hogy sor került-e a vállalkozás új vezetője által a személyi állomány jelentős részének átvételére, az ügyfélkör átadására; az átruházás előtti és utáni tevékenységek hasonlóságának mértéke; e tevékenységek esetleges felfüggesztésének időtartama. Ezek a tényezők azonban az elvégzendő összesített értékelésnek csak egyes alkotóelemei, ezért önmagukban nem értékelhetők.²¹

34. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a nemzeti bíróságnak a szóban forgó műveletet jellemző ténybeli körülmények értékelése során figyelembe kell vennie többek között a vállalkozás vagy üzlet típusát. A Bíróság szerint ebből következik, hogy az irányelv értelmében vett átruházás fennállására vonatkozó különböző kritériumok fontossága szükségszerűen a végzett tevékenységektől, a vállalkozásban, az üzletben vagy az üzletrészben alkalmazott termelési, illetve üzemeltetési módszerektől függően változik.²²

35. Azok a különböző tényezők, amelyek alapján ellenőrizhető, hogy a szóban forgó egység az új munkáltató általi átvételt követően megőrzi-e identitását, és így valamely művelet az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „átruházásnak” minősül-e, a szóban forgó vállalkozás által folytatott tevékenység típusától függően eltérő súllyal rendelkeznek.

36. A döntő az, hogy a szóban forgó egység megtartja-e identitását, ami többek között a jelentős materiális vagy immateriális eszközök átruházásának fennállásából, valamint abból következik, hogy ezen egység azonos vagy hasonló tevékenységek céljából történő üzemeltetését az új munkáltató ténylegesen folytatja vagy átveszi. Márpedig a jelen esetben mindkét elem fennáll.

37. A jelentős materiális vagy immateriális eszközök átruházását illetően a Bíróság kétségtől kimondta, hogy egy gazdasági egység bizonyos ágazatokban képes ilyen eszközök nélkül működni, így egy ilyen egység identitásának megőrzése a rá kihatással lévő műveletet követően is, elvileg nem függhet ezen erőforrások átruházásától.²³

38. Amint az a Bíróság ítélezési gyakorlatából kitűnik, más a helyzet ugyanakkor az olyan vállalkozások esetében, amelyek jelentős eszközök felhasználását igénylő ágazatokban végeznek tevékenységet. Ilyen például az autóbuszos személyszállítási ágazat, amely jelentős tárgyi eszközök és berendezések használatát követeli meg. Ebben az esetben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a szóban forgó autóbuszjáratok üzemeltetéséhez használt tárgyi eszközöknek a szerződés korábbi nyerteséről az új nyertes részére történő átruházásának hiánya olyan körülményt jelent, amelyet figyelembe kell venni.²⁴ A Bíróság ebből azt a következtetést vonta le, hogy egy olyan ágazatban, mint a menetrendszerinti autóbuszos tömegközlekedés, ahol a tárgyi eszközök jelentősen hozzájárulnak a tevékenység gyakorlásához, amennyiben a szerződés korábbi nyertesétől az új nyertes részére nem történt meg olyan eszközök jelentős szintű átruházása, amelyek nélkülözhetetlenek az egység megfelelő működéséhez, úgy kell tekinteni, hogy ez utóbbi nem őrzi meg identitását.²⁵

20 — Lásd többek között: Amatori és társai ítélet (C-458/12, EU:C:2014:124, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat).

21 — Lásd többek között: Spijkers-ítélet (24/85, EU:C:1986:127, 13. pont); Redmond Stichting ítélet (C-29/91, EU:C:1992:220, 24. pont); Süzen-ítélet (C-13/95, EU:C:1997:141, 14. pont), valamint Abler és társai ítélet (C-340/01, EU:C:2003:629, 33. pont).

22 — Lásd többek között: Liikenne-ítélet (C-172/99, EU:C:2001:59, 35. pont, valamint az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat).

23 — Ugyanott (37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat).

24 — Ugyanott (39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat).

25 — Ugyanott (42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat).

39. Ebből az ítélezési gyakorlatból következik, hogy az olyan ügyben, mint az alapügy, amely szintén a közlekedési ágazatot érinti, a jelentős tárgyi eszközök átruházását lényeges elemnek kell tekinteni annak meghatározása szempontjából, hogy az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „üzlet átruházásáról” van-e szó.

40. A szóban forgó művelet ténybeli körülményeinek értékelése során a kérdést előterjesztő bíróságnak tehát különös súlyt kell fektetnie a jelentős tárgyi eszközöknek a TAP részére történő átruházására vonatkozó tényezőre.

41. E tekintetben nem vitatott, hogy a TAP átvette a korábban a tevékenysége során az AIA által használt négy repülőgépre vonatkozó lízingszerződéseket. Az ügy irataiból kiderül, hogy ezt az átvételt a TAP részéről különösen azon negatív pénzügyi következmények semlegesítésére irányuló szándék motiválta, amelyek az e szerződések idő előtti felmondásából következhetnek volna. A TAP azon döntésének alapjául szolgáló indokok, hogy átveszi az addig az AIA által üzemeltetett négy repülőgép lízingszerződését, mindazonáltal nem bírnak jelentőséggel a tekintetben, hogy az adott művelet az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének értelmében „átruházásnak” minősül-e. Kizárólag az az objektív megállapítás bír jelentőséggel, hogy e szerződéseket az AIA végelszámolása során ténylegesen átruházták a TAP-ra, amely a szóban forgó repülőgépeket tovább használta.

42. Amint arra az alapeljárás felperesei helyesen rámutatnak, annak alapján, hogy a TAP az AIA többségi részvényese és fő hitelezője, nem tekinthető úgy, hogy a csoportjához tartozó valamely vállalkozással szabadon rendelkezhet és átveheti annak eszközeit anélkül, hogy eleget tenne az irányelvből eredő kötelezettségeknek.

43. Szintén nem releváns, hogy a TAP által átvett repülőgépeket megkülönböztetés nélkül a menetrendszerinti és nem menetrendszerinti közlekedés céljára is használták. Ami releváns, az az, hogy e repülőgépeket – még ha csak részben is – a TAP nem menetrendszerinti közlekedési tevékenysége keretében használták, amely egy korábban az AIA által ellátott tevékenység folytatását jelenti.

44. Ezenkívül az a körülmény, hogy a repülőgépeket lízingrendszerben vették át, nem akadályozza az üzlet átruházása fennállásának, mivel ezen eszközök kedvezményezett általi felhasználásának folyamatossága a meghatározó.

45. Végül szintén nem releváns, hogy a repülőgépeket a lízingszerződések végén, 1998 és 2000 között visszaadták. Ami jelentőséggel bír, az az, hogy e szerződéseket ténylegesen átruházták, és a TAP a repülőgépeket egy jelentős időszakban ténylegesen használta.

46. E körülményekből következik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság azon megállapítása, amely szerint az, hogy a TAP a repülőgépek lízingszerződéseiben a végelszámolt társaság helyébe lépett, az üzlet átruházásának fennállására utaló fontos valószínűsítő körülményt jelent, mivel azt tanúsítja, hogy a TAP átvette a korábban az AIA által ellátott tevékenység folytatásához nélkülözhetetlen eszközöket.

47. Ezenkívül megállapítást nyert, hogy a TAP a végelszámolt társaság kisebb berendezéseit, így fedélzeti és irodai berendezéseit is átvette. E tekintetben az üzlet átruházásának fennállására utaló további valószínűsítő körülményről van szó.

48. Egyébiránt az ügy irataiból kitűnik, hogy a TAP az utazásszervezőkkel a charterjáratok üzemeltetése tárgyában kötött szerződésekben – a korábban a végelszámolt társaság által folytatott tevékenységek ellátása érdekében – a végelszámolt társaság helyébe lépett. Márpedig a Bíróság ítélezési gyakorlatából kiderül, hogy az ügyfélkör átadása az üzlet átruházásának fennállására utaló releváns valószínűsítő

körülményt jelent.²⁶

49. Úgy tűnik, hogy a Supremo Tribunal de Justiça úgy tekinti, hogy az a körülmény, hogy a TAP már rendelkezett a charterjáratok piacán való működésre szóló engedéllyel, és hogy „esetenként” ott működött is, kizárja az irányelv értelmében vett „üzlet átruházásának” fennállását. Márpedig osztom az alapeljárás felpereseinek azon véleményét, amely szerint az a körülmény, hogy egy vállalkozás már folytat vagy folytathat tevékenységet egy adott piacon, nem zárja ki, hogy e vállalkozás ily módon saját tevékenységei kiterjesztése útján biztosítsa egy másik, időközben végelszámolt vállalkozás által folytatott hasonló tevékenységek folyamatosságát.

50. Ami különösen az 1994-ben üzemeltetett járatokat illeti, e tekintetben, amint azt a Supremo Tribunal de Justiça ítéletében megállapította, a TAP által közvetlenül az utazásszervezőkkel kötött, olyan útvonalakra vonatkozó szerződésekről volt szó, amelyeket addig a TAP nem biztosított, mivel ezek az AIA hagyományos útvonalai voltak. A Supremo Tribunal de Justiça szerint „a TAP olyan tevékenységet folytatott – amint azt bármely légitársaság megtehetne volna – amely nem volt több mint az AIA megszűnése miatt felszabadult piaci részesedés betöltése”.

51. Márpedig, amint arra az alapeljárás felperesei helyesen rávilágítanak, maga a tény, hogy a TAP olyan tevékenységbe kezdett, amelyet korábban a csoportjához tartozó másik, általa időközben végelszámolt vállalkozás látott el, az üzlet átruházásának fennállására utaló lényeges valószínűsítő körülmény, mivel azt tanúsítja, hogy a TAP folytatta a korábban az AIA által ellátott tevékenységet.

52. Ítéletében a Supremo Tribunal de Justiça a Süzen-ítéletre²⁷ hivatkozik annak megállapítása érdekében, hogy egy másik vállalkozás által ellátott tevékenység pusztán folytatása nem elegendő az üzlet átruházása fennállásának megállapításához.²⁸ A Bíróság ítélezési gyakorlatából ugyanakkor kiderül, hogy amikor a tevékenység e folytatása a jelentős eszközök átvételével jár együtt, az üzlet átvételének fennállása nem kétséges.

53. A korábban az AIA által végzett tevékenység TAP általi folytatását a kérdést előterjesztő bíróság által kiemelt további valószínűsítő körülmény is mutatja, nevezetesen az, hogy a TAP a végelszámolt társaságnál betöltöttel azonos munkakör betöltése érdekében újra alkalmazott egyes, addig a végelszámolt társasághoz kirendelt munkavállalókat.

54. Amint azt a Supremo Tribunal de Justiça ítéletében megállapította, bizonyítást nyert, hogy két munkavállalót, akiket a TAP addig az AIA kereskedelmi igazgatóságánál foglalkoztatott, ez utóbbi végelszámolását követően a TAP áthelyezett a saját kereskedelmi igazgatóságához, a nem menetrendszerinti különjáratok, illetve az 1993-as nyári menetrendi időszakhoz kapcsolódó charterjáratokra vonatkozó szerződések területén betöltendő munkakörbe.

55. A Supremo Tribunal de Justiça szerint nem a korábban az AIA által foglalkoztatott munkavállalók TAP általi megtartásáról van szó. E munkavállalók és a TAP között munkaszerződés állt fenn. Esetükben tehát a TAP, és nem az AIA által foglalkoztatott munkavállalókról volt szó. Az érintett munkavállalókat a TAP kirendelte az AIA-nál betöltendő feladatok ellátására, és az AIA végelszámolását követően visszatértek az őket foglalkoztató vállalkozáshoz. Ítéletében a Supremo Tribunal de Justiça megállapítja, hogy a TAP munkavállalóinak az őket foglalkoztató vállalkozáshoz való visszatérése az AIA végelszámolását követően, amelyhez ki voltak rendelve, a munkáltatójukkal, vagyis a TAP-pal kötött munkaszerződésük teljesítéséből ered. Még ha e munkavállalókat a

26 — Lásd a jelen indítvány 33. pontját.

27 — C-13/95, EU:C:1997:141.

28 — 15. pont.

kategóriájuknak megfelelő beosztásban alkalmazták is, és 1993 nyarán a TAP által ebben az évben üzemeltetett nem menetrendszerű járatok területén fennálló feladatokat láttak is el, e munkavállalók TAP-nál folytatott tevékenysége a Supremo Tribunal de Justiça szerint nem teszi lehetővé a nem menetrendszerű járatokra szakosított önálló gazdasági egység szervezetének azonosítását.

56. Ugyanakkor, amint arra az alapeljárás felperesei helyesen rámutatnak, a két munkavállalónak a TAP-hoz, a nem menetrendszerű járatok ágazatához közvetlenül kapcsolódó munkakörbe való áthelyezése azt mutatja, hogy a TAP folytatta az AIA tevékenységét, azaz olyan tevékenységet, amelyet a TAP korábban csak esetenként gyakorolt, így ez még inkább megerősíti az üzlet átruházásának fennállását. Ráadásul úgy tűnik, hogy e munkavállalók „szervezett csoport[ot]”²⁹ alkottak, mivel a TAP-nál hasonló feladatokat láttak el, mint amelyeket az AIA-nál végeztek.

57. Az üzlet átruházásának fennállását alátámasztó további valószínűsítő körülményként hangsúlyozni kell az átruházás előtt és után folytatott tevékenységek hasonlóságát. Amint azt a Bizottság megjegyzi, az AIA a nem menetrendszerű járatokra szakosodott légitársasági vállalkozás volt. A TAP, amelynek tevékenysége központjában a légitársaság áll, engedéllyel rendelkezett mind a menetrendszerű, mind a nem menetrendszerű járatok üzemeltetésére, tehát a charterjáratok piacán való tevékenységre is, amit folytatott is, jóllehet eseti jelleggel.³⁰ A két vállalkozás tevékenységei között tehát nagyfokú hasonlóság áll fenn.

58. Ami a tevékenységek esetleges felfüggesztésére vonatkozó szempontot illeti, megállapítást nyert, hogy a TAP 1993. május 1-jén, vagyis közvetlenül az AIA végelszámolását követően megkezdte az AIA által az 1993. nyári időszakra vállalt charterjáratok legalábbis egy részének működtetését. Nem került sor tehát a tevékenység jelentős ideig tartó felfüggesztésére. Épp ellenkezőleg, a tevékenység folyamatos volt, mivel az AIA végelszámolását követően körülbelül két héttel a TAP az érintett járatokra vonatkozó szerződések teljesítése érdekében az AIA helyébe lépett.

59. E valószínűsítő körülmények összessége véleményem szerint az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének értelmében vett „üzlet átruházásának” fennállását tanúsítja.

60. A Supremo Tribunal de Justiça mindazonáltal ettől eltérő következtetésre jutott, mivel az átruházott egység identitásának megőrzésére vonatkozó feltétel túlságosan megszorító értelmezését fogadta el. Pontosabban érvelésében egyáltalán nem tesz említést a Bíróság olyan ítéletéről, amelynek ugyanakkor azt kellett volna eredményeznie, hogy a Supremo Tribunal de Justiça más megoldásra jut, nevezetesen a Klarenberg-ítéléről,³¹ amely néhány nappal korábbi, mint a Supremo Tribunal de Justiça ítélete, és amely ügyben Mengozzi főtanácsnok 2008. november 6-án ismertette az indítványát, amelyet a Bíróság követett.³²

61. Ítéletében a Supremo Tribunal de Justiça különleges jelentőséget tulajdonított azon szempontnak, amely szerint az irányelv 1. cikke (1) bekezdése b) pontjának értelmében vett „átruházás” fennállásának megállapítása érdekében az átruházott gazdasági egységnek a kedvezményezettől azonosíthatónak kell lennie.³³

62. E tekintetben a Supremo Tribunal de Justiça megjegyezte, hogy nem nyert bizonyítást, hogy a TAP a nem menetrendszerű járatokkal kapcsolatos szolgáltatást pontosan az AIA-nál fennálló szervezet átültetésével alakította volna ki. A megállapított tények összességére tekintettel a TAP nem vett át egy olyan gazdasági egységet, amely közvetlenül és önálló módon a korábban az AIA által folytatott,

29 — Jouini és társai ítélet (C-458/05, EU:C:2007:512, 32. pont).

30 — A Bizottság a Supremo Tribunal de Justiça ítéletére hivatkozik.

31 — C-466/07, EU:C:2009:85.

32 — Mengozzi főtanácsnok Klarenberg-ügyre vonatkozó indítványa (C-466/07, EU:C:2008:614).

33 — A 3.6.1. pont utolsó bekezdése.

charterjáratokkal kapcsolatos tevékenység folytatására irányult volna. Különösen nem került sor több különálló eszköz átruházására, amelyek ezt követően a TAP-on belül önálló vállalkozást vagy üzletet alkotó módon szerveződtek volna újra. Ezenfelül semmilyen jel nem utalt a TAP-nál a charterjáratok jelentette tevékenységre szakosított és e célra önálló módon szervezett egység létrejöttére.

63. Ebből következik a Supremo Tribunal de Justiça szerint, hogy a valószínűsítő körülmények átfogó elemzése alapján a TAP-nál nem ismerhető fel a tárgyi eszközök és emberi erőforrások olyan, e célra önálló módon szervezett egysége, amely a charterjáratok jelentette tevékenység támogatására szolgálna, vagyis egy olyan gazdasági egység, amely megtartja identitását és a TAP-on belül önálló módon folytatja a nem menetrendszerű kereskedelmi repülési tevékenységet. Épp ellenkezőleg, a Supremo Tribunal de Justiça megjegyzi, hogy az AIA berendezései, amelyeket a TAP később felhasznált, eloszlottak a TAP összes berendezései között, és hogy a TAP menetrendszerinti és nem menetrendszerinti járatokat is működtetett, amelyekhez egyaránt használta személyzetét és légitársasága berendezéseit.

64. Ezzel az érveléssel szemben pontosítani kell, hogy az irányelv értelmében sor kerülhet átruházásra az átruházott egység identitásának megőrzése mellett akkor is, ha ez utóbbi nem őrzi meg önálló szervezeti struktúráját. Másként fogalmazva, a Supremo Tribunal de Justiça által az ítéletében megállapítottakkal ellentétben, az identitás megőrzésére vonatkozó feltétel nem jelenti azt, hogy az átruházott gazdasági egységnek meg kell őriznie önállóságát a kedvezményezett szervezetén belül.

65. A Klarenberg-ítélet³⁴ alapjául szolgáló ügyben az alapügy alperese az üzlet átruházása fennállásának kizárása érdekében azonos módon érvelt, mint a Supremo Tribunal de Justiça. Az említett ügy alperese ugyanis arra hivatkozott, hogy az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének b) pontjában meghatározott „gazdasági egység” csak akkor őrzi meg azonosságát, ha fennmarad azon szervezeti kapcsolat, amely a személyek és/vagy eszközök összességét egyesíti. Az átruházott gazdasági egység viszont nem tartja meg azonosságát abban az esetben, ha az átruházást követően elveszíti szervezeti szempontból való önállóságát, mivel a megszerzett erőforrásokat a kedvezményezett teljesen új szerkezetbe illeszti be.³⁵

66. A Bíróság megállapította, hogy nem lehet elfogadni a gazdasági egység azonosságának ilyen felfogását, amely a szervezeti önállóságra vonatkozó kizárólagos tényezőkön alapul, mégpedig különösen az irányelv által követett célra tekintettel, amely a munkavállalók jogainak átruházás esetén történő hatékony védelmének biztosítására irányul. A Bíróság szerint ez a felfogás ugyanis azt vonná maga után, hogy önmagában a kedvezményezett azon döntése miatt, hogy megszünteti a megszerzett vállalkozás- vagy üzletrészt, és azt a saját szerkezetébe illeszti be, az irányelv nem lenne alkalmazható ezen vállalkozás- vagy üzletrészre, megfosztva ezáltal az érintett munkavállalókat az ezen irányelv által biztosított védelemtől.³⁶

67. A szervezetre vonatkozó tényezőt illetően a Bíróság korábban megállapította, hogy az hozzájárul a gazdasági egység azonosságának meghatározásához.³⁷ Mindazonáltal azt is megállapította, hogy az átruházott egység szervezeti felépítésének módosulása nem akadályozza az irányelv alkalmazását.³⁸

68. A Bíróság rávilágított továbbá, hogy az „irányelv 1. cikke (1) bekezdésének b) pontja a gazdasági egység azonosságát »erőforrások olyan szervezett csoportjára« hivatkozva határozza meg, »amelynek célja, hogy fő vagy kiegészítő gazdasági tevékenységet folytasson«, és ezáltal nemcsak az átruházott egység szervezeti elemét, hanem a gazdasági tevékenység folytatására vonatkozó elemet is

34 — C-466/07, EU:C:2009:85.

35 — 42. pont.

36 — 43. pont.

37 — Lásd többek között: Allen és társai ítélet (C-234/98, EU:C:1999:594, 27. pont); Mayeur-ítélet (C-175/99, EU:C:2000:505, 53. pont); Liikenne-ítélet (C-172/99, EU:C:2001:59, 34. pont), valamint Klarenberg-ítélet (C-466/07, EU:C:2009:85, 44. pont).

38 — Lásd többek között: Mayeur-ítélet (C-175/99, EU:C:2000:505, 54. pont); Jouini és társai ítélet (C-458/05, EU:C:2007:512, 36. pont), valamint Klarenberg-ítélet (C-466/07, EU:C:2009:85, 44. pont).

hangsúlyozza”.³⁹ Ebből azt a következtetést vonja le, hogy a gazdasági egység identitásának az irányelv értelmében vett megőrzésére vonatkozó feltételt az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének b) pontjában előírt két elem – amelyek együttesen alkotják ezen egységet –, valamint az ezen irányelvnek a munkavállalók védelmére vonatkozóan követett célkitűzés figyelembevételével kell értelmezni.⁴⁰

69. E megfontolásokra tekintettel és azért, hogy az irányelvet ne fossa meg a hatékony érvényesülése egy részétől, a Bíróság megállapította, hogy a valamely gazdasági egység identitásának megőrzésére vonatkozó feltételt nem úgy kell értelmezni, hogy az megköveteli a vállalkozó által az átruházott különböző termelési tényezőkre előírt külön szervezet fenntartását, hanem abban az értelemben, hogy az e tényezők közötti függőségi és kiegészítő funkcionális kapcsolat fenntartását feltételezi.⁴¹

70. A Bíróság szerint a különböző átruházott tényezők közötti ilyen funkcionális kapcsolat fenntartása ugyanis lehetővé teszi a kedvezményezett számára utóbbiak használatát, még akkor is, ha az átruházást követően új, eltérő szervezeti felépítésbe illesztették be azokat, azonos vagy hasonló gazdasági tevékenység folytatása érdekében.⁴²

71. A Klarenberg-ítéletre⁴³ tekintettel kevésbé jelentős, hogy az átvett egységet a TAP szervezetén belül megszüntették, mivel fennmaradt a funkcionális kapcsolat egyrészt az átvett eszközök és személyzet, és másrészt a korábban az AIA által végzett tevékenység folytatása között.

72. Ítéletében a Supremo Tribunal de Justiça különleges jelentőséget tulajdonított annak, hogy az átvett repülőgépeket és személyzetet menetrendszerinti és nem menetrendszerinti járatokhoz egyaránt használták. Véleménye szerint ez a körülmény alkalmas annak bizonyítására, hogy nem került sor a TAP-on belül a nem menetrendszerinti járatok jelentette tevékenységre szakosított önálló gazdasági egység fenntartására.

73. E tekintetben úgy vélem, hogy nem releváns, hogy az átruházott eszközöket nem csak a nem menetrendszerinti, hanem a menetrendszerinti járatokhoz is használták. Az átvett egység identitásának megőrzésére vonatkozó feltétel nem követeli meg, hogy az átruházott eszközöket kizárólag a folytatott tevékenység céljára használják. Az ezen eszközök és a folytatott tevékenység közötti funkcionális kapcsolat fennmarad akkor is, ha ezen eszközöket más tevékenység gyakorlásának céljára is használják, ami még inkább igaz, ha a légiközlekedési ágazathoz tartozó, hasonló tevékenységről van szó.

74. Amint azt a Bizottság előadta, a Klarenberg-ítéletből⁴⁴ következik, hogy az AIA végelszámolása és eszközei jelentős részének a TAP szervezeti struktúrájába történő beillesztése nem alkalmas arra, hogy kizárja az irányelv alkalmazását, még akkor sem, ha ezek nem őriztek meg „önálló” identitást. Ami jelentőséggel bír, az az, hogy az átruházott eszközök megőrizték identitásukat, és azokat az átruházást követően azonos vagy hasonló gazdasági tevékenység folytatásához használják.

75. Márpedig a jelen esetben az AIA eszközeit először (1993 nyári menetrendi időszak) az AIA tevékenységével azonos tevékenység folytatásához használták, vagyis az AIA által vállalt charterjáratokhoz, később pedig azonos (a TAP által szervezett charterjáratok) vagy hasonló tevékenység (a TAP menetrendszerinti járatai) folytatásához.

39 — Klarenberg-ítélet (C-466/07, EU:C:2009:85, 45. pont).

40 — Ugyanott (46. pont).

41 — Ugyanott (47. pont).

42 — Ugyanott (48. pont).

43 — C-466/07, EU:C:2009:85.

44 — Ugyanott.

76. Amint azt a Bíróság a Klarenberg-ítéletében⁴⁵ rögzítette, az irányelv 6. cikke (1) bekezdése első és negyedik albekezdésének szövege megerősíti, hogy az uniós jogalkotás szellemében ezen irányelvet minden, az 1. cikk (1) bekezdésében megállapított feltételeknek megfelelő átruházásra alkalmazni kell, függetlenül attól, hogy az átruházott gazdasági egység megőrzi-e önállóságát a kedvezményezett szerkezetében, vagy sem.⁴⁶

77. Kétségtelen, hogy végső soron a kérdést előterjesztő bíróságnak kell ellenőriznie, hogy a jelen esetben teljesülnek-e az üzlet átruházásának fennállására vonatkozó kritériumok. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróság feladata megállapítani a szóban forgó átruházásra jellemző ténybeli körülmények összességének átfogó értékelése során, hogy az átruházott gazdasági egység azonosságát megtartották-e.⁴⁷

78. Mindazonáltal az alapeljárás különleges körülményeire tekintettel, amelyek a nemzeti bíróságok eltérő állásfoglalásainak következményei, véleményem szerint a Bíróságnak pontosabb és közvetlenebb módon kellene válaszolnia a kérdést előterjesztő bíróságnak.

79. Azt javaslom tehát, hogy a Bíróság az első kérdésre azt a választ adja, hogy az irányelv 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az üzlet átruházásának fogalma vonatkozik arra a helyzetre, amelyben a charterjáratok piacán működő valamely vállalkozás végelszámolását az olyan főrésztulós döntése alapján folytatják le, amely egyébként maga is a repülési ágazatban működő vállalkozás, amely az előbbi vállalkozás végelszámolásával összefüggésben:

- a repülőgépek lízingszerződéseiben és az utazásszervezőkkel a charterjáratok üzemeltetése tárgyában kötött szerződésekben a végelszámolt társaság helyébe lép;
- folytatja a korábban a végelszámolt társaság által végzett tevékenységet;
- újra alkalmaz néhány, addig a végelszámolt társasághoz kirendelt munkavállalót, és azokat a korábbival azonos munkakörbe helyezi, és
- a végelszámolt társaság kisebb berendezéseit átveszi.

B – A második kérdéstről

80. Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi a Bíróságtól, hogy az EUMSZ 267. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy valamely tagállam olyan bíróságának, mint a Supremo Tribunal de Justiça, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, figyelemmel az első kérdésben kifejtett tényekre, valamint arra, hogy az ügyben eljáró alsóbb fokú nemzeti bíróságok egymásnak ellentmondó határozatokat hoztak, előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé kellett-e volna utalnia az irányelv 1. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „üzlet átruházása” fogalmának helyes értelmezésére irányuló kérdést.

81. Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 267. cikkel bevezetett eljárás a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködés eszköze, amelynek révén a Bíróság az uniós jog értelmezéséhez támpontokat nyújt a nemzeti bíróságnak, amelyek szükségesek az utóbbi által eldöntendő jogvita megoldásához.⁴⁸

45 — Ugyanott.

46 — 50. pont

47 — 49. pont.

48 — Lásd többek között: Schneider-ítélet (C-380/01, EU:C:2004:73, 20. pont); Stradasfalti-ítélet (C-228/05, EU:C:2006:578, 44. pont), valamint Kirtuna és Vigano ítélet (C-313/07, EU:C:2008:574, 25. pont).

82. Ezen együttműködés keretében kizárólag a jogvitában eljáró, a meghozandó bírósági határozatért felelősséget viselő nemzeti bíróság feladata a jogvita jellegzetességeire tekintettel mind az előzetes döntéshozatal ítélethozatalhoz való szükségességének, mind pedig az általa a Bíróság elé terjesztendő kérdések jelentőségének megítélése.⁴⁹

83. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtására irányuló, az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése által előírt kötelezettség azon együttműködés keretében illeszkedik, amely a nemzeti bíróságok – mint az uniós jog alkalmazásáért felelős bíróságok – és a Bíróság között abból a célból létesült, hogy az uniós jog helyes alkalmazását és egységes értelmezését valamennyi tagállamban biztosítsa.⁵⁰

84. Emlékeztetni kell arra: annak, hogy az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése azon bíróságok számára, amelyek határozatai ellen nincs jogorvoslati lehetőség, előírja, hogy előzetes döntéshozatalra kell kérniük a Bíróságtól, többek között az a célja, hogy megakadályozza olyan ítélkezési gyakorlat kialakulását valamely tagállamban, amely nem áll összhangban az uniós jog szabályaival.⁵¹

85. A Bíróság szerint ez a cél akkor is megvalósul, ha az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére vonatkozó kötelezettség – a Bíróság által a Cilfit és társai ítéletben⁵² elismert korlátokat nem érintve – csak a legfelsőbb bíróságokat, valamint azon nemzeti bíróságokat terheli, amelyek határozatai ellen nincs jogorvoslati lehetőség.⁵³

86. Amennyiben a nemzeti bíróság határozatával szemben nincs lehetőség semmilyen bírósági jogorvoslatra, e bíróság az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése értelmében főszabály szerint köteles a Bírósághoz fordulni, ha az EUM-Szerződés értelmezésére vonatkozó kérdés merül fel előtte.⁵⁴

87. Az EUMSZ 267. cikk második és harmadik bekezdése közötti összefüggésből következően abban a kérdésben, hogy határozata meghozatalának lehetővé tételéhez szükséges-e valamely uniós jogi kérdés eldöntése, a harmadik bekezdésben említett bíróságok ugyanolyan mérlegelési joggal rendelkeznek, mint az összes többi nemzeti bíróság. E bíróságok ennél fogva nem kötelesek az uniós jog értelmezésére vonatkozóan előttük felmerült valamely kérdést a Bíróság elé terjesztetni, ha a kérdés nem releváns, vagyis abban az esetben, ha a kérdésre adott válasz – bármi legyen is az – nem befolyásolhatná érdemben a jogvita megoldását.⁵⁵

88. Ellenben ha e bíróságok azt állapítják meg, hogy az uniós jog figyelembevételére van szükség az eléjük terjesztett jogvita megoldásához, az EUMSZ 267. cikk főszabály szerint kötelezi őket, hogy a Bírósághoz forduljanak minden felmerült értelmezési kérdésben.⁵⁶

89. Az uniós jog értelmezésére vonatkozó kérdést felvető jogvita esetén az tehát a főszabály, hogy egy tagállam olyan bírósága, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, teljesítse a Bírósághoz fordulásra vonatkozó kötelezettséget, és a Bírósághoz fordulás mellőzése jelenti a kivételt.

90. A Cilfit és társai ítélet⁵⁷ fokozott indokolási kötelezettséggel terheli a végső fokon eljáró nemzeti bíróságokat, amennyiben eltekintenek attól, hogy kérdést tegyenek fel a Bíróságnak.

49 — Schneider-ítélet (C-380/01, EU:C:2004:73, 21. pont); Längst-ítélet (C-165/03, EU:C:2005:412, 31. pont), valamint Kirtruna és Vigano ítélet (C-313/07, EU:C:2008:574, 26. pont).

50 — Lásd többek között: Intermodal Transports ítélet (C-495/03, EU:C:2005:552, 38. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

51 — Ugyanott (29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

52 — 283/81, EU:C:1982:335.

53 — Lásd többek között: Intermodal Transports ítélet (C-495/03, EU:C:2005:552, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

54 — Consiglio nazionale dei geologi és Autorità garante della concorrenza e del mercato ítélet (C-136/12, EU:C:2013:489, 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

55 — Ugyanott (26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

56 — Ugyanott (27. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

57 — 283/81, EU:C:1982:335.

91. Így az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében rögzített és a Bíróság által körülírt kötelezettség terjedelmét illetően az ezen ítélet óta kialakult állandó ítélkezési gyakorlatból kiderül, hogy az olyan nemzeti bíróságnak, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, – ha uniós jogi kérdés merül fel előtte – eleget kell tennie azon kötelezettségének, hogy a Bírósághoz forduljon, kivéve ha megállapította, hogy a felmerült kérdés nem releváns, vagy hogy a szóban forgó uniós jogi rendelkezést a Bíróság már értelmezte, vagy hogy az uniós jog helyes alkalmazása olyan nyilvánvaló, hogy minden ésszerű kétséget kizár. E helyzet fennállását az uniós jog jellemzőire, értelmezésének sajátos nehézségeire és az Európai Unión belüli ítélkezési gyakorlat eltéréseinek kockázatára figyelemmel kell értékelni.⁵⁸

92. A Bíróság pontosította, hogy a Köbler-ítélet⁵⁹ megállapításait nem érintve, a Cilfit és társai ítéletből⁶⁰ következő ítélkezési gyakorlat kizárólag a nemzeti bíróság feladatává teszi annak értékelését, hogy az uniós jog helyes alkalmazása olyan nyilvánvaló-e, hogy az minden ésszerű kétséget kizár, és ennek következtében úgy döntsön, hogy eltekint attól, hogy az uniós jog értelmezésével kapcsolatban előtte felmerült kérdést a Bíróság elé terjessze.⁶¹

93. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem keretében a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi a Bíróságtól, hogy az üzlet átruházásának fogalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlatára, valamint a nemzeti bíróságok körében a jelen ügy tényállása esetén követendő értelmezést illetően fennálló eltérő álláspontokra tekintettel a Supremo Tribunal de Justiça megalapozottan járt-e el, amikor a felvetett értelmezési kérdéssel kapcsolatban „semmilyen ésszerű kétséget” nem észlelt, és így eltekinthetett-e attól, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszen a Bíróság elé.

94. E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az olyan nemzeti bíróságoknak, amelyek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, különleges körültekintést kell tanúsítaniuk azelőtt, hogy minden ésszerű kétség fennállását kizárnák. E bíróságoknak ki kell fejteniük azokat az érveket, amelyek alapján meggyőződtek arról, hogy az uniós jogot helyesen alkalmazzák.

95. E körültekintésnek különösen ahhoz kell vezetnie, hogy e bíróságok pontosan ellenőrizzék, hogy az uniós jog általuk elfogadott alkalmazása kellően figyelembe veszi-e az uniós jog jellemzőit, értelmezésének sajátos nehézségeit, valamint az Unión belüli ítélkezési gyakorlat eltéréseinek kockázatát.

96. A Supremo Tribunal de Justiça úgy ítélte meg, hogy az irányelvben szereplő fogalmak – és különösen az üzlet átruházásának fogalma – az ítélkezési gyakorlat által adott értelmezés keretében kellően világos. Ez e bíróság szerint azt jelentette, hogy az adott ügyben nem volt szükséges az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztése.

97. Ez a megközelítés véleményem szerint téves, mivel köztudott, hogy az üzlet átruházása fogalmának értelmezését eseti alapú megközelítés jellemzi. A Bíróság számára az egymást követően elé terjesztett ügyek teszik lehetővé e fogalom terjedelmének pontosítását. Folyamatosan fejlődő ítélkezési gyakorlatról van tehát szó. E jellegzetességnek körültekintésre kellett volna ösztönöznie a Supremo Tribunal de Justiça, mielőtt úgy dönt, hogy nem fordul a Bírósághoz.

98. Ez a Bíróság üzletátruházás fogalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlatának állandó jellegébe vetett túlzott bizalom, továbbá ezen ítélkezési gyakorlat nem teljes körű figyelembevétele következtében fogadta el a Supremo Tribunal de Justiça e fogalom téves értelmezését.

58 — Intermodal Transports ítélet (C-495/03, EU:C:2005:552, 33. pont).

59 — C-224/01, EU:C:2003:513.

60 — 283/81, EU:C:1982:335.

61 — Intermodal Transports ítélet (C-495/03, EU:C:2005:552, 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

99. Olyan helyzetben, mint amely az alapeljárásban fennáll, amikor létezik a Bíróságnak az értelmezendő fogalomra vonatkozó ítélkezési gyakorlata, az olyan nemzeti bíróság, amelyet főszabály szerint az előzetes döntéshozatalra utalás kötelezettsége terhel, és amely úgy ítéli meg, hogy az előtte folyamatban lévő jogvita az uniós jog értelmezésére vonatkozó kérdést vet fel, kétféleképpen járhat el. Vagy a Bírósághoz fordul annak érdekében, hogy további pontosításokra tegyen szert az általa eldöntendő jogvita tekintetében, vagy úgy dönt, hogy nem teljesíti előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettségét, így azonban el kell fogadnia és alkalmaznia kell a Bíróság által már megadott választ. Ha e két lehetőség közül egyiket sem követi, és a szóban forgó uniós jogi fogalmat eltérően értelmezi, e bíróság az uniós jog kellően egyértelműnek tekintendő megsértését követi el.⁶² Ez az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, amely szerint az uniós jog megsértése kellően egyértelmű, ha az a Bíróság e tárgyban követett ítélkezési gyakorlatának nyilvánvaló figyelmen kívül hagyásával történt.⁶³

100. Mindent összevetve, ha Supremo Tribunal de Justiça mélyrehatóan és teljes körűen figyelembe vette volna a Bíróság ítélkezési gyakorlatát, a legújabb ítélkezési gyakorlatot is beleértve, nem lehetett volna biztos az uniós jog általa történt alkalmazását illetően.

101. Fontos, hogy a Bíróság szigorú álláspontot foglaljon el az olyan nemzeti bíróságokat terhelő előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettség felidézését illetően, amelyek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség. Ugyanis, amint azt Léger főtanácsnok a Traghetti del Mediterraneo ügyre vonatkozó indítványában⁶⁴ pontosította, és amint azt a jelen ügy is mutatja, „[e] kötelezettség elmulasztása [...] az érintett bíróság [...] tévedését eredményezheti, amely lehet akár az alkalmazandó [uniós] jog téves értelmezése, akár a belső jog megfelelő értelmezéséből vagy a belső jog [uniós] joggal való összeegyeztethetőségének értékeléséből tévesen levont következtetés”.⁶⁵

102. Egyébiránt hangsúlyozom, hogy az előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettség tiszteletben tartásának azon nemzeti bíróságok általi elmulasztása, amelyek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, megfosztja a Bíróságot az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének első albekezdésében ráruházott azon alapvető feladattól, amely abban áll, hogy „biztosít[sa] a jog tiszteletben tartását a Szerződések értelmezése és alkalmazása során”.

103. Végül az ügy irataiból kitűnik, hogy a jelen ügy keretében a portugál bíróságok eltérő álláspontokra helyezkedtek az üzlet átruházása fogalmának értelmezését illetően. Véleményem szerint, ha önmagában a nemzeti bíróságok által hozott ellentmondó határozatok léte nem is elegendő ahhoz, hogy megalapozza az előzetes döntéshozatalra utalásnak az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében előírt kötelezettségét, olyan körülményről van szó, amely megerősíti azt a megállapítást, hogy a Supremo Tribunal de Justiça körülmények között álláspontot kellett volna képviselnie, és előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kellett volna a Bíróság elé terjesztenie.

104. A fenti megfontolásokból következik, hogy véleményem szerint az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdését úgy kell értelmezni, hogy egy olyan nemzeti bíróságnak, mint a Supremo Tribunal de Justiça, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban fennállnak, előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kellett volna a Bíróság elé terjesztenie.

62 — Lásd: Pertek, J., „Renvoi préjudiciel en interprétation”, *JurisClasseur Europe Traité*, fascicule 361, 2010, 97. §.

63 — Lásd többek között: Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 43. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), továbbá Fuß-ítélet (C-429/09, EU:C:2010:717, 52. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

64 — C-173/03, EU:C:2005:602.

65 — 66. pont.

C – A harmadik kérdésről

105. Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi a Bíróságtól, hogy az uniós jogot, és különösen a Köbler-ítéletből⁶⁶ eredő ítélkezési gyakorlatot úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az állam felelősségére vonatkozó olyan nemzeti szabályozás, amely a kártérítéshez való jog feltételeként a kárt okozó határozat előzetes visszavonását írja elő.

106. Emlékeztetek arra, hogy az RRCEE 13. cikkének (2) bekezdése szerint „[a] kártérítés iránti kérelem alapja az illetékes bíróság jogsértő határozatának előzetes visszavonása”.

107. Annak megállapítása érdekében, hogy ez a feltétel összeegyeztethető-e az uniós joggal, előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy azon elv, amely szerint valamely állam felelős az uniós jog neki felróható megsértésével a magánszemélyeknek okozott kárért, szerves része a Szerződés rendszerének.⁶⁷

108. Az államnak az uniós jog olyan megsértéséért való felelősségét illetően, amelyet egy végső fokon eljáró nemzeti bíróság határozata okozott, a Bíróság megállapította, hogy tekintettel az igazságszolgáltatás különleges természetére és a jogbiztonság követelményére, hasonló esetben az állam felelőssége nem korlátlan. Amint azt a Bíróság kimondta, az állami felelősséget csak abban a kivételes esetben lehet megállapítani, ha a bíróság az alkalmazandó jogot nyilvánvaló módon sértette meg. Annak megítélése érdekében, hogy e feltétel teljesül-e, a kártérítési keresetet tárgyaló nemzeti bíróságnak figyelembe kell vennie minden tényezőt, amely az előtte lévő ügyet jellemzi, különösen pedig a megsértett jogszabály egyértelműségének és pontosságának fokát, a jogsértés szándékosságát, az elkövetett téves jogalkalmazás kimenthetőségét vagy ki nem menthetőségét, esetleg egy uniós intézmény állásfoglalását, illetve azt a körülményt, hogy a kérdéses bíróság nem tett eleget az előzetes döntéshozatalra utalás EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében foglalt kötelezettségének.⁶⁸

109. Amint azt a fentiekben jeleztem, az alkalmazandó uniós jog nyilvánvaló megsértését mindenképpen vélelmezni kell, ha az adott határozat meghozatala a Bíróság e tárgyban követett ítélkezési gyakorlatának nyilvánvaló figyelmen kívül hagyásával történik.⁶⁹

110. Kártérítéshez való jog tehát akkor keletkezik, ha ez az alkalmazandó uniós jog nyilvánvaló figyelmen kívül hagyására vonatkozó feltétel teljesül, és bizonyítást nyert, hogy a megsértett jogszabály jogokat állapít meg a magánszemélyek részére, és hogy közvetlen okozati összefüggés áll fenn a hivatkozott nyilvánvaló jogsértés és a jogsérelmet szenvedett fél kára között. E három feltétel szükséges és elégséges a magánszemélyek számára a kártérítéshez való jog megalapozására, bár ez nem jelenti azt, hogy az állam felelőssége nem állapítható meg a nemzeti jog kevésbé szigorú feltételei alapján.⁷⁰

111. A Bíróságnak azt is alkalma volt pontosítani, hogy az uniós jogból közvetlenül eredő kártérítéshez való jog sérelme nélkül, ha az említett feltételek teljesülnek, az adott államnak a nemzeti jog felelősségi szabályainak keretei között kell az okozott kár következményeit orvosolnia azzal, hogy a károk megtérítésére vonatkozó, a nemzeti jogszabályok által meghatározott feltételek nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló jellegű, nemzeti jogon alapuló igényekre vonatkoznak, (egyenértékűség elve), valamint nem lehetnek olyanok, hogy a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézvé tegyék a kártérítés megszerzését (a tényleges érvényesülés elve).⁷¹

66 — C-224/01, EU:C:2003:513.

67 — Lásd többek között: Ogieriakhi-ítélet (C-244/13, EU:C:2014:2068, 49. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

68 — Lásd többek között: Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

69 — Ugyanott (43. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Lásd még: Fuß-ítélet (C-429/09, EU:C:2010:717, 52. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

70 — Lásd többek között: Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

71 — Lásd többek között: Fuß-ítélet (C-429/09, EU:C:2010:717, 62. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

112. Véleményem szerint az RRCEE 13. cikkének (2) bekezdésében rögzített eljárási szabályt a tényleges érvényesülés elvére figyelemmel kell megvizsgálni. Következésképpen meg kell határozni, hogy egy ilyen eljárási szabály alkalmas-e arra, hogy a gyakorlatban és olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban fennállnak, lehetetlenné vagy rendkívül nehézvé tegye a kártérítés megszerzését a kárt szenvedett magánszemély számára.

113. Itt annak megállapítása a döntő, hogy e magánszemély rendelkezik-e jogorvoslati lehetőséggel a Supremo Tribunal de Justiça számára kárt okozó ítéletével szemben. A tárgyaláson a portugál kormány először nemleges választ adott az erre vonatkozó kérdésre, majd – kevésbé meggyőző módon – árnyalta válaszát. A kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy e tekintetben ellenőrizze a nemzeti joga állapotát. Amennyiben e bíróság arra a megállapításra jut, hogy a kárt szenvedett magánszemély nem rendelkezik jogorvoslati lehetőséggel a Supremo Tribunal de Justiça számára kárt okozó ítéletével szemben, akkor úgy kell tekinteni, hogy az RRCEE 13. cikkének (2) bekezdésében előírt eljárási szabály ellentétes a tényleges érvényesülés elvével, mivel e magánszemély számára lehetetlenné teszi a kártérítés megszerzését.

114. Számomra mindenesetre a Bíróság előtti vitákból kitűnni látszik, hogy ha azonosítani kell a Supremo Tribunal de Justiça ítélete elleni jogorvoslati lehetőséget, az inkább csak elméleti jellegűnek, és nehezen megvalósíthatónak tűnik.⁷² Következésképpen, mivel az RRCEE 13. cikkének (2) bekezdésében előírt eljárási szabály ebben az esetben komoly akadályt jelentene a kárt szenvedett magánszemély számára a kártérítés megszerzését illetően, e szabály véleményem szerint továbbra is a tényleges érvényesülés elvével ellentétesnek tekintendő. Az ilyen eljárási szabály ugyanis rendkívül nehézvé tenné, hogy e magánszemély kártérítést kapjon.

115. A fentiekből tehát azt a következtetést vonom le, hogy olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban fennállnak, az uniós jogot, és különösen a Köbler-ítéletből⁷³ eredő ítélkezési gyakorlatot úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az állam felelősségére vonatkozó olyan nemzeti szabályozás, amely a kártérítéshez való jog feltételeként a kárt okozó határozat előzetes visszavonását írja elő.

IV – Véggkövetkeztetések

116. A fenti megfontolások alapján azt javaslom, hogy a Bíróság a Varas Cíveis de Lisboa által előterjesztett kérdéseket a következőképpen válaszolja meg:

- 1) A munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/23/EK tanácsi irányelv 1. cikke (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az „üzlet átruházásának” fogalma vonatkozik arra a helyzetre, amelyben a charterjáratok piacán működő valamely vállalkozás végelszámolását az olyan főrésztvényes döntése alapján folytatják le, amely egyébként maga is a repülési ágazatban működő vállalkozás, és amely az előbbi vállalkozás végelszámolásával összefüggésben:
 - a repülőgépek lízingszerződéseiben és az utazásszervezőkkel a charterjáratok üzemeltetése tárgyában kötött szerződésekben a végelszámolt társaság helyébe lép;
 - folytatja a korábban a végelszámolt társaság által végzett tevékenységet;

72 — A tárgyaláson a portugál kormány egyébiránt jelezte, hogy nincs tudomása olyan esetekről, amelyekben az új portugál polgári perrendtartás 696. cikkének f) pontját a Supremo Tribunal de Justiça uniós joggal összeegyeztethetetlen ítélete esetén alkalmazták volna.

73 — C-224/01, EU:C:2003:513.

- újra alkalmaz bizonyos, addig a végelszámolt társasághoz kirendelt munkavállalókat, és azokat a korábbival azonos munkakörbe helyezi, és
 - a végelszámolt társaság kisebb berendezéseit átveszi.
- 2) Az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az olyan nemzeti bíróságnak, mint a Supremo Tribunal de Justiça (legfelsőbb bíróság, Portugália), amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban fennállnak, előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kellett volna a Bíróság elé terjesztenie.
- 3) Olyan körülmények között, mint amelyek az alapeljárásban fennállnak, az uniós jogot, és különösen a Köbler-ítéletből (C-224/01, EU:C:2003:513) eredő ítélkezési gyakorlatot úgy kell értelmezni, hogy azzal ellenétes az állam felelősségére vonatkozó olyan nemzeti szabályozás, amely a kártérítéshez való jog feltételeként a kárt okozó határozat előzetes visszavonását írja elő.